

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Lenka Prokúpková

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ
KATEDRA SOCIÁLNÍCH VĚD**

**VYMEZENÍ TOTALITARISMU
V SOCIOLOGII**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**AUTOR PRÁCE: Lenka Prokúpková
VEDOUCÍ PRÁCE: Giuseppe Maiello, Ph.D.**

2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 26. 06. 2008

Lenka Prokúpková

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka PROKŮPKOVÁ**

Studijní program: **B6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociologie**

Název tématu: **Vymezení totalitarismu v sociologii**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Zpracovatelka rozpracuje danou problematiku dle pravidel formulovaných v dostupných manuálech pro psaní bakalářských prací.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Arendtová, H.(1996). Původ totalitarismu I.-III. Praha: Oikoymenh
Aron, R.(1993). Demokracie a totalitarismus. Brno: Atlantis
Aron, R.(1999). Historie XX. století. Praha: Academia
Balík, S.(2004). Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů.
Praha: Dokořán
Balík, S.(2005). Totalitarismus. Ústí nad Labem: Vlasta Králová
Klíma, K.(2003). Teorie veřejné moci (vládnutí). Praha: ASPI Publishing
Heywood, A.(1992). Totalitarismus. Politické ideologie. Praha: Victoria
Publishing

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Giuseppe Maiello, Ph.D.
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2008

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Abstrakt

Práce se zabývá totalitarismem jako pojmem. Soustředila jsem se na otázky, kdy a kde vznikl pojem totalitní a totalitarismus a dále se zabývám rozšířením tohoto pojmu. Následně se zabývám totalitarismem jako vládním režimem. Vysvětluji jaké jsou charakteristiky tohoto režimu, jako je osobnost vůdce nebo propaganda. V poslední části uvádím dva příklady totalitního režimu.

Abstract

This bachelor work engages in the totalitarianism as a problem in sociology.

Author asks questions, when and where formed concept of totalitarianism. She studies a dissemination of this concept. She engages in the totalitarianism as a governmental system. And then she explains, what is the complexion of this system, for example the personality of the leader or the promotion.

KLÍČOVÁ SLOVA:

- Politika
- Politické systémy
- Totalitarismus

KEY WORDS:

- Politics
- Political systéme
- Totalitarismus

OBSAH:

1. Úvod.....	8
2. Politika a společnost.....	9
3. Zamyšlení nad totalitarismem	11
3.1. Několik definic.....	11
3.2. Shrnutí.....	15
4. Vznik totalitarismu.....	16
4.1. Původ označení.....	16
4.2. Situace v Evropě.....	17
5. Rozšíření totalitarismu.....	19
5.1. Znaký totalitarismu.....	19
5.2. Propaganda a organizace.....	23
5.3. Totalitní vůdce.....	24
6. Některé formy totalitarismu.....	26
6.1. Totalitarismus u nás.....	26
6.2. Totalitarismus na Kubě.....	27
7. Závěr.....	30
8. Použité informační prameny.....	31
8.1. Elektronické informační prameny.....	31
8.2. Klasické informační prameny.....	31

1. Úvod

Pojem totalitarismus spadá do oblasti politiky, proto se nejdříve zabývám politikou, jejím významem a jejím vztahem k politickému uspořádání společnosti. Přes definici různých společenských uspořádání, se pokouším definovat pojem totalitarismus. K definicím několika odborníků částečně přidávám i několik vlastních, i když vzhledem k mé nezkušenosti možná ne právě dostatečně odborných komentářů. Tyto definice jsou povětšinou doslovně přebrané z pramenů, z kterých čerpám, neuváděla jsem je tedy do souvislém textu, neboť mi připadalo, že pak by se z původně přehledného soupisu stala nepřehledná změť výroků. Po jakémsi shrnutí, následují kapitoly věnované prvotním zmínkám o tomto pojmu a jeho rozšíření do širšího povědomí obyvatelstva. Zabývám se i některými charakteristickými znaky totalitarismu a na závěr uvádím některé formy totalitních vlád v historii i současnosti.

2. Politika a společnost

V této práci se zabývám totalitarismem jako pojmem v sociologii. Tento pojem spadá do oblasti politického zřízení a tedy i do politiky. Politiku může každý jedinec chápat trochu odlišně. Pro obchodníky a živnostníky je nejdůležitější tržní politika, pro firmy je nejdůležitější jejich vnitřní, firemní politika a také politika směřovaná k ostatním firmám. Dá se vlastně říci, že každý jedinec má svou vlastní politiku, ale nemůžeme přece říci, že souhrn těchto částí kolektivní reality může komplexně určit celou společnost, nebo ano? Co vlastně politika označuje? Je to způsob chování a jednání jednotlivce v konkrétní situaci? Je to názor, či způsob myšlení většího počtu lidí? Nebo je politika zkrátka vše co nás obklopuje, co nás nutí nějakým způsobem reagovat, zaujmout ve vztahu k okolí nějaký postoj, hájit principy, které jsou podle nás nejlepší a odsuzovat principy ostatní. Ale jak můžeme vědět, že právě ty naše principy a závěry na nich ustanovené jsou správné?

Základem každé společnosti jsou beze sporu vzájemné vztahy mezi členy této společnosti a každá spolupráce mezi lidmi v sobě obsahuje určitou autoritu, avšak způsob vykonávání autority a výběr vládců jsou podstatou politiky. Podle R. Arona je tedy politika nejdůležitější charakteristikou celé společnosti, neboť je podmínkou každé spolupráce mezi lidmi.

Politika – společenský úsek, v němž jsou vybírání lidé, kteří přikazují, a určování postupy - nám odhaluje povahu celé společnosti. Neexistuje společenský život bez organizované autority a tento styl autority je ukazatelem humánnosti lidských vztahů.

„Přesáhne-li politika v obhajobu nebo vychvalování existujícího režimu, má tendenci buď potlačit jakýkoli vztah k hodnotám, nebo najít kritérium, jak určit, který režim je lepší.“

[Aron, 1993: 14-20]

Pokud dávní vzdělanci vybírali nejlepší formu politického zřízení, zakládali svou volbu na analýze lidské přirozenosti nebo na způsobu, jak různá zřízení fungují. Aristoteles ustanovil tři základní formy politického zřízení. První byl monarchistický model, který spočíval v koncentraci svrchované moci v rukou jednoho člověka, druhý model – oligarchický – svěřoval moc do rukou více lidí a v demokratickém modelu měli svrchovanou moc všichni občané. Vzhledem k tomu, že povaha politického režimu závisí z velké části na lidech, kteří mají v rukou svrchovanou moc, dalo by se říci, že totalitní režim ve smyslu, jak ho chápeme dnes, je jakousi zkaženou formou monarchistického zřízení. Avšak zatímco v monarchii

uplatňuje jediný člověk svrchovanou moc podle pevných, vyhlášených a tedy všemi akceptovaných zákonů, v případě despotismu či tyranie uplatňuje vůdce prostředky ne příliš morální. Nejúčinnějším, a možná nejčastějším, takovým prostředkem je strach ovládaných. Strach o život, strach o rodinu, o práci a mnoho dalších aspektů života, které tyran využívá, aby dosáhl svých cílů.

3. Zamyšlení nad totalitarismem

Pojem totalitarismus je dnes běžně užívaný, přestože se lidé nenamáhají téměř přemýšlet, co vlastně znamená, či co původně měl označovat. Co vlastně znamená, když se řekne, že je něco totální? Je to něco celistvého, dalo by se říci dokonalého. Ale totální může být spousta věcí - nejen režim. Když se řekne, že někdo jde do něčeho s totálním nasazením, znamená to, že dělá věci pořádně, „na doraz“ – bez chyb. Totální štěstí je zase stav, kdy už člověk nemůže být spokojenější. Totalita tedy může označovat spoustu pozitivních vlastností a stavů. A přesto, když se řekne totalitarismus nebo totalita, většinou se vybaví spíše ty politické aspekty. Je to prostě a jednoduše politický režim, který tu kdysi vládl a který by měl být opuštěn a pokud možno navždy zapomenut. Podle klasické definice má totalitarismus dvě složky – snahu státu obsáhnout celou občanskou společnost a monopol jediné strany a jediné ideologie, přičemž strana je neoddělitelná od státu.

Když vyslovíme slovo totalita či totalitarismus, většinou se vybaví v mysli ne příliš příjemná představa politického systému. Každý si pod tímto pojmem samozřejmě může představit trochu jiný (a netvrdím, že chybný) obsah, na ukázkou uvádím několik definicí, které jsem získala z několika zdrojů. Ve všech případech se jedná o víceméně doslovné interpretace, nepovažovala jsem proto za nutné, zdůrazňovat uvozovkami u každého výroku zvlášť, že se jedná o citáty. K některým pasážím jsem doplnila i vlastní komentář, pokud se mi zdála definice nepřesná či sporná. Netvrdím, že musí být mé postřehy absolutně správné, jsou to jenom mé vlastní názory, ovlivněné mými zkušenostmi a také zčásti výchovou. Závěry o tom, do jak velké míry jsou či nejsou moje komentáře pomýlené už nechám na čtenáři samotném. Zde je tedy několik úvah z úst odborníků na téma totalita.

3.1. Několik definic

- *PhDr. Petr Blažek říká, že: „Carl J. Fridrich ve své knize Jedinečný charakter totalitářské společnosti, která vyšla v roce 1954, jako jeden z prvních politologů vymezil nový typ politického systému, za jehož hlavní reprezentanty označil jak nacistický, tak komunistický režim. V rámci svého konceptu vymezil pět základních rysů:*
  1. *oficiální ideologie, kterou musí všichni členové společnosti přijímat a akceptovat,*

2. *jediná masová politická strana, většinou s jedním vůdcem, hierarchizovaná a nadřízená (propojená) státní byrokracii,*
3. *monopol na kontrolu všech prostředků ozbrojené moci,*
4. *informační monopol této strany,*
5. *systém fyzické a psychologické kontroly společnosti prostřednictvím policie využívající teroristické prostředky.“*

Citováno z: <http://wwwold.pef.czu.cz/kolektivizace/index.php?p=totalitarismus>

Hned u tohoto příspěvku se opovažuji vznést námitku k prvnímu bodu. Proč by tuto ideologii museli akceptovat všichni členové - myslí-li ovšem autor všemi prostý lid? Přijímali snad v minulosti obyvatelé svého tyranského vůdce bez výhrad? Jestliže je tedy výrok správný, znamená to, že lidé vlastně měli řízení, jaké si skutečně sami přáli nebo zasloužili? Připadá mi to velmi podivné. Jak si někdo mohl kdy přát takovou vládu? Myslím, že lidé vždy měli a stále mají snahu doufat v nějakou lepší budoucnost než je ta, která se jim jeví momentálně jako nevyhnutelná.

- *Podle internetové encyklopedie Wikipedia je Totalita „pojmem, který zahrnuje nějakou celkovost a úplnost. Původně byl pojem totalita používán ve filosofii, ve výročích jako je: uchopit svět v jeho totalitě.*

Nyní je běžnější jako zkratka pojmu totalitární nebo totalitní režim. Pojem totalitární se nejprve objevuje v práci Giovanniho Gentile, následně je propagován v rámci politického programu italských fašistů. Totalitní režim je druh vše obsahující diktatury, který ponechává minimální nebo žádný veřejný prostor pro svobodnou aktivitu individuů a soukromý prostor minimalizuje pod přípustnou mez. Zastánci takových omezení zpravidla uvádějí, že jsou znakem pouze ‚úvodní revoluční fáze‘ či výjimečného období, zejména válečného nebo stanného práva. Dalo by se říci, že ‚prostá diktatura‘ potlačuje pouze nesouhlas, totalita vyžaduje aktivní souhlas, zejména prostřednictvím rituálů, které nemusí mít reálný význam, např. volby či manifestace k výročím režimu. Obecně totalitní režim zasahuje do všech stránek veřejného života a vylučuje z něho ty, kteří nejsou schopni či ochotni akceptovat jeho ideologizovanou podobu – na rozdíl od diktatury, ve které může existovat jistá forma uplatnění ‚nepřízpůsobivých jedinců‘, např. v ekonomickém sektoru.“

Citováno z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Totalita>

Toto je ojedinělá definice, která zmiňuje i možnost jiného chápání totality než je ten klasický, bohužel i tento zdroj se zaměřuje spíše na klasické vysvětlení.

- *Definice S.A.Hoška říká, že „totalitarismus byl v liberálně myslícím prostředí definován jako násilná realizace státní ideologie ve všech oblastech života společnosti. Elita vznikající u nás po listopadu 1989 proto začala přemoženou moc a celý její politický systém pojmenovávat jako totalitu.*

Totalitarismus je tedy popíráním:

- občanských práv,
- individuálních svobod,
- bohatými zeměmi uznávaného právního řádu,
- politického pluralismu,
- rovnosti všech lidí ve společenském systému.

Stát se stává totalitním když minimálně podřizuje:

- dílčí (osobní, skupinové) zájmy, státním zájmům,
- individuální svobodu státní moci,
- právo, ba i zvykovou spravedlnost zájmům mocenské elity,
- a celý politický život pak jednotné ideologii.

Základním projevem každé totalitní moci je že:

- proti svým občanům je nucena užívat násilí až teroru, jelikož všichni nikdy nebudou chtít vyznávat jedinou ideologii,
- v celosvětovém prostředí musí být vůči ostatním státům (mocím), založených na odlišných idejích až ideologiích, zákonitě nesmiřitelně nepřátelskou na život a na smrt.
- vytváří účelovou morálku, kterou nadřazuje nejen právu, ale i univerzálním hodnotám humanismu.

Nejviditelněji totalitarismus charakterizuje dále:

- zbožňování vůdců,
- populistické podbízění se většinovým masám,
- z toho plynoucí sociální demagogie,
- ritualizace společenského života,
- masové působení na emoce, ba až skryté pudy“

Citováno z: <http://nnnn.nazory.cz/texty/totalita.htm>

Toto je asi nejdelší definice, jakou jsem objevila. Bohužel jsem nebyla schopna ji zkrátit bez toho, abych v ní nenadělala zbytečné zmatky, takže jsem ji nechala v původním znění. Mohu snad dokonce říci, že se zde autor pokusil o opravdu totální popis v klasickém pojetí pojmu.

- *Podle H. Arendtové se totalitarismus „nespokojuje s vládnutím vnějšími prostředky, tedy pomocí státu a násilí; totalitarismus objevil nástroj umožňující ovládnutí a terorizování lidských bytostí zevnitř. Totalitní vůdce je pouhým funkcionářem mas, kterou ovládá, může být kdykoliv nahrazen, protože je odkázán na vůli mas, právě tak jako jsou masy závislé na něm.“ [Arendtová, 1996: 454]*

Heywood říká, že „Musolini mluvil o touze budovat ‚totalitní stát‘ už v polovině 20. let 20. století. V základech jeho vize tkví představa totální moci nejen jako monopolu politické moci, nýbrž rozšíření politické kontroly na všechny stránky společenského a osobního života, na hospodářství, školství, mládežnické organizace, církve, umění, kulturu a dokonce i rodinu. Totalitarismus sliboval, že úplně odstraní rozdíl mezi státem a občanskou společností a že vystaví soukromý život komplexní politické kontrole. [Heywood, 1992: 179]

- *Další definici nabízí politologický slovník: „Totalitarismus je označení pro teorii a praxi nejvyššího stupně autokratického způsobu ovládnutí celé společnosti. Cílem totalitní diktatury je direktivní řízení a úplná kontrola všech oblastí každodenního života občanů. Zvláště pokud jde o politické myšlenky a chování.“ [Adamová, 2001: 253]*
- *Totalitární režimy lze definovat jako nejvyšší stupeň autoritářství, tento způsob vládnutí monopolizuje ideovou doktrínu pojetí společnosti a tu pak prosazuje ve společenských vztazích. Ke všeobecnému politickému ovládnutí společnosti je zřízena státní strana, pronikající do všech článků struktury společnosti. [Klíma, 2003: 28]*
- *Totalitarismus (z lat. totus = celý) – snaha o totální prosazení státní ideologie ve všech oblastech společenského života, na rozdíl od tradičních diktatur, které také soustřeďovaly moc v rukou diktátora nebo vládnoucí skupiny, znamená totalitarismus rozšíření politické kontroly na všechny stránky společenského života. Tradiční diktatury usilovaly o vyloučení většiny populace z politiky, totalitní režimy se naopak snažili o totální politizaci a angažovanost. [Žaloudek, 1999: 465]*

3.2. Shrnutí

Jak je patrné z předchozích definic, pojem totalitarismus si většina lidí představuje obdobně. Jediná z těchto definic přidala pojmu totalita i jiný význam a to ten, že z filozofického hlediska se pojem totality kryje s pojmem celku nebo jednoty. Avšak podle většiny definic je totalitarismus spojen s ideologií státu, kde je moc v držení jedné osoby či jediné strany. Totalita chce obsáhnout všechny stránky národního života, jedinec je podroben celku, na který je zároveň neotřesitelně vázán. Jedinec se nedokáže a ani nemůže vzepřít vládě, dá se říci, že je jakýmsi nezúčastněným pozorovatelem, kterého však dění ve státě ovlivňuje v jeho každodenním životě.

Logika režimu tohoto druhu nevyžaduje, aby byl režim legální a umírněný. Pokud je zdůvodněním monopolu rozsah revolučních změn, které mají být uskutečněny, výkon moci ani být umírněný a legální nemůže, protože v takovém případě by se nějaké změny nedaly prosadit. Když chceme uskutečnit zásadní proměny, je nutno zlomit odpor skupin, zasáhnout do jejich představ, jejich zájmů nebo jejich privilegií. Proto je-li cílem strany vytvořit společnost zcela nesrovnatelnou se společnostmi existujícími, je normální, že si tato strana činí nárok na monopol politické činnosti, že odmítá jakékoli omezování své schopnosti rozhodovat i jednat. Taková strana musí být zkrátka totální ve všech svých aspektech.

4. Vznik totalitarismu

4.1. Původ označení

Nesmírně zajímavý je samotný původ slova totalitarismus, respektive zavlečení tohoto pojmu do sféry politiky. Mnoho autorů mylně přisuzuje jeho autorství Benitu Mussolinimu, když uvádí, že jej v politickém smyslu poprvé použil 22. června 1925 v projevu, který přednesl na 4. kongresu Národní fašistické strany, když tehdy mluvil o totalitní vůli. Je pravda, že se Mussolini zasloužil o popularizaci tohoto pojmu v Itálii, ale přesto ho nevymyslel.

Ve skutečnosti se zmíněný výraz v politickém významu poprvé objevil několik měsíců po říjnovém pochodu fašistů na Řím v roce 1922. Používali ho protivníci fašistů, kteří je začali kritizovat za jejich antidemokratické způsoby vládnutí. V tomto faktu spatřuji tak trochu ironii. O název pro tuto běžnými občany neoblíbenou formu vládnutí se postarali samotní její odpůrci a kritici? Pravděpodobně úplně prvním autorem, který v polemikách s fašisty použil přídavné jméno totalitní, byl Giovanni Amendola, který 12. května 1923 nazval Musoliniho vládu totalitním systémem, protože s pomocí násilných metod usilovala o úplné ovládnutí veřejného života v zemi.

Podstatné jméno totalitarismus se oproti tomu v politické souvislosti poprvé objevilo na stránkách časopisu *La Rivoluzione Liberale* 2. ledna 1925, „Leilio Basso ve své stati napsal, že všechny orgány, které v tradiční teorii reprezentují tři moci, se stávají nástrojem jedné strany usilující o to, být interpretátorem jediné vůle, nedefinovaného totalitarismu.“ [Balík, 2004: 21-22]

Zanedlouho začali italští nepřátelé fašismu vztahovat výraz totalitní i na komunismus, když tvrdili, že fašismus a komunismus jsou totalitní reakcí na liberalismus a demokracii.

4.2. Rozšíření pojmu

Výraz totalitní a totalitarismus se tedy dostaly k fašistům až ve druhém sledu, hlavním propagátorem těchto pojmů se stal vůdčí ideolog fašismu Giovanni Gentile, který z hlediska fašistů změnil jejich vnímání na pozitivní. Podle něj totalitní povaha vhodně vystihuje vyzrálou, na stát orientovanou podobu fašismu, které fašistické hnutí dosáhlo po překonání

své heroické fáze. Byl to především on, kdo ovlivnil Mussoliniho, a ten pak oba pojmy zařadil do běžného politického slovníku italských fašistů.

V anglosaském prostředí se tyto výrazy rozšířily díky italským emigrantům. Od dvacátých let se slova totalitní a totalitarismus stala předmětem intelektuálních a politických diskusí v Evropě a dostala se do slovníků a encyklopedií. Do běžného jazyka a do médií nicméně plně pronikla až po druhé světové válce. Sám Adolf Hitler výrazy bezprostředně po převzetí moci v roce 1933 používal, avšak později je užívat přestal a Třetí říši raději charakterizoval tradičním pojmem autoritativní. V nacistickém Německu se spíše ujal v poněkud odlišném významu pojem totální, například Goebbels hovořil o totální válce, válce, která zahrnuje všechny obyvatele zneprátených stran, tedy nejenom vojáky.

4.3. Situace v Evropě

Specifickou situací poválečné Evropy a zvláště existencí "bolševické výzvy" na jedné straně a krizovou situací jak na počátku dvacátých let, tak v letech třicátých na straně druhé, lze vysvětlit vznik fašismu. Podle Mussoliniho je totalita řízením státu, které zaručuje úplnou kontrolu. Ačkoli fašismus vznikl nejprve v Itálii, nejnebezpečnějších forem nabyl v Německu. Adolf Hitler se pak pouze nechal inspirovat italským příkladem.

„Odpor k bolševismu byl v Německu spojen s mytizací germánské minulosti a demonizací 'nečistých ras', především Židů, ale koneckonců i všech ostatních neárijců. Základním dílem, o něž se fašismus opíral, byla ovšem Hitlerova kniha vydaná ve 20. letech, *Mein Kampf*. V ní se z Hitlerova požadavku revize Versailleské smlouvy vyvíjí požadavek získání 'životního prostoru'.“ [<http://www.phil.muni.cz/fil/texty/dst/7.html>]

Hitler poukazuje na to, že v situaci, kdy změny v Rusku povedou k růstu osvobozenického hnutí, se už Velká Británie nemůže držet politiky rovnováhy sil a musí ponechat Německu volnou ruku na Východě.

Také *Mein Kampf* je prodechnut rasismem. Židé byli pro Hitlera reprezentanty marxismem ovlivněného dělnického hnutí, tj. těch společenských skupin, proti kterým byl jeho boj namířen v první řadě. Jeho NDSAP byla v jádru militantní antibolševickou organizací, zaměřenou jak proti marxismu, tak proti Židům. Západní demokracii považoval Hitler za předchůdkyni marxismu. Spojoval ji i s peněžním hospodářstvím, které na jedné straně vedlo

podle jeho názoru k odcizení práce, na druhé k internacionalizaci obchodu a likvidaci hospodářské nezávislosti jednotlivých národů.

Morální, společenské a konečně i mezinárodně politické důsledky fašismu včetně druhé světové války vedly už od třicátých let k pokusům o analýzu fašistické ideologie, příčin její relativní úspěšnosti, a o ideovou obranu demokracie.

Citováno z: <http://www.phil.muni.cz/fil/texty/dst/7.html>

5. Rozšíření totalitarismu

Pokud se vytvoří jakékoliv dostatečně velké shromáždění lidí, aby se dalo mluvit o společnosti, vždy zde nastanou mezilidské vztahy, které se řídí přesnými pravidly. Tyto vzájemné vztahy dají vzniknout dalším vztahům, vytvoří se jakési společné představy o tom, co je dobré, vhodné, či žádoucí. Rozvíjí se zde morální či hodnotový systém a vzniká forma jakési primitivní politiky. Začnou zde platit komunitární zákony. Tyto zákony nejdříve spočívají na oné tendenci k sebezachování a poté ke zlepšování existenčních podmínek, kterou mají jak jednotlivci tak skupiny jednotlivců. Právní systém, morálka, náboženství, pokud jsou skutečně v platnosti, brzdí důsledky komunitarismu. Pokud se mu však do cesty nestavějí vážnější překážky, pak se ustavuje zvláštní typ společnosti, kde bují pokrytectví, násilí, nedbalost, korupce, odosobnění, nezodpovědnost, lajdáctví, neomalenost, lenost, lež, dezinformace atd.

Stupnice hodnot je převrácena, lidské nuly jsou vynášeny do oblak. Kolegové, přátelé, spolupracovníci, sousedé se spojují v úsilí zabránit talentovanému člověku, aby projevil svou individualitu, snaží se udusit jakoukoliv iniciativnost. Společnost se stává vězením. Při velmi zjednodušeném chápání se dá vlastně konstatovat, že za tak mocné a úspěšné rozšíření totalitního režimu si mohou sami obyvatelé státu svým nezájmem k dění okolo sebe, či neschopností s tím cokoli podniknout. Celý problém je v osobnosti jednotlivce, v tom zdali se přizpůsobí zákonům komunitarismu nebo ne. Sám tento fenomén byl objeven při studiu chování lidí v nacistických koncentračních táborech. Smysl těchto táborů byl jediný - zničit lidskou osobnost, jednak systematickým fyzickým omezováním, vyčerpáním, nátlakem a surovostmi, jednak systematickým nátlakem psychologickým, zaměřeným na to, aby jednatel ztratil vědomí své identity, sebeúctu, schopnost volby a posléze i schopnost svobodného vnímání.

Citováno z: <http://blisty.cz/art/11778.html>

5.1. Znaky totalitarismu

Totalitarismus se od jiných forem politického útlaku (despocie, tyranie či diktatura) liší svou podstatou. Kdekoli se dostal k moci, vyvinul zcela nové politické instituce a zničil všechny společenské, právní a politické tradice dotyčné země. Totalitní vláda přeměnila třídy v masy, nahradila systém stran masovým hnutím, přesunula centrum moci z armády na policii a zavedla zahraniční politiku zcela otevřeně zaměřenou na ovládnutí světa. Totalitární politika

nenahrazuje jeden soubor zákonů jiným, dokonce pohrdá i svým vlastním pozitivním právem a naznačuje tím, že se může obejít bez jakéhokoli konsenzu vůbec. V těchto ideologiích sám termín „zákon“ změnil svůj význam a stal se výrazem pro hnutí samotné. V totalitních společnostech převládá jedna ideologie, které je přikládána absolutní autorita. Vládnoucí ideologie zasahuje do všech aspektů společenského i osobního života. Dopustí-li se někdo jakékoli chyby, například ekonomické, proviní se tím zároveň proti ideologii režimu. Tato ideologie přikládala každé události určitý smysl, i když v celkovém měřítku mohla působit jako absurdní.

Propaganda

Totalitní režimy a totalitní vůdci po dobu svého života mívají zajištěnou podporu mas a opírají se o ni až do samého konce. Vůdci mají zajištěnou popularitu, která není vždy výsledkem lživé propagandy, neboť tato propaganda bývá na začátku jejich kariéry zároveň velmi upřímná a vůdci často vyzdvihují své dřívější zločiny, k tomuto jednání přispívá i fakt, že jsou přesvědčeni, že páchání zločinů má zvrácenou, ale podmanivou moc nad masami. Násilí a strach tak pomáhá budovat a zároveň také udržovat systém v chodu. Podle mě jsou lidé ze začátku pravděpodobně přesvědčeni, že hrůzné dřívější činy vůdce byly nevyhnutelné a vedly ke společenskému či jinému povznesení společnosti jako celku. A když pak vstoupí totalitní režim do jejich společností a životů, neví co si počít. Jsou bezmocní a vlastně jsou rádi, že je někdo řídí, i když o legitimitě způsobu lze velmi pochybovat.

Charisma

Pro totalitní režim je důležitá osoba charismatického vůdce, tedy někoho, kdo je obdařen (leč pouze zdánlivě) charismem – tedy schopností přesvědčit lid o své neomylnosti a správnosti svého konání s přirozenou samozřejmostí. Jak říká R. Aron: „Věřit v nepravdivou ideu stačí často k tomu, aby se stala pravdivou.“ [Aron,1993:135] Pokud občané nevěří v existenci tříd, třídy jistým způsobem neexistují, protože jsou určovány uvědoměním si protikladného postavení skupin v rámci nějaké pospolitosti.

Zarážející je, že přesvědčení zůstává pevné i tehdy, stane-li se bolševik či nacista sám obětí systému, někdy dokonce napomáhá při své vlastní zkáze. Totalitní režim provází pocit neustálého strachu. Teror nepostihoval pouze protivníky režimu, ale i lidi, kteří mu byli věni. „Nakonec se tento teror maskoval ceremoniály doznání, které byly rozhodně samy o sobě něčím mimořádným, protože kdyby se brala doslova doznání bývalých Leninových druhů

nebo obvinění vznesená proti generálům, kteří veleli Rudé armádě, byl by svět nucen věřit, že tento režim ovládali lidé, kteří proti němu konspirovali.“ [Aron,1993: 157]

Sebeobětování

Jedním z důvodů tohoto sebestačství mohla být oddanost straně, příslušník strany má špatné svědomí, a tak se rozhodne slavnostně prohlásit, že on se mylil. Podobná oddanost se projevuje i v chování sebevražedných atentátníků, či japonských kamikadze, kteří obětují i vlastní život, jen aby splnili rozkaz, upozornili na nějaký problém nebo nezklamali ideologii svého národa. Druhou teorií je domněnka o tajné dohodě mezi policií a obviněnými, podle níž si mohli zachránit život za cenu toho, že se propůjčí k ceremonálnímu doznání, přesto však byli podle všech informací odsouzeni skutečně popraveni. Třetí, nejjednodušší, je teorie mučení. Tato teorie obsahuje pravděpodobně největší část pravdy, už v dávných dobách se používaly praktiky, jež zaručovaly přiznání i naprosto nevinného člověka. Teorie o mučení samozřejmě zcela nevyklučuje ani teorie předchozí. Strach a nejistota byl přece důležitým prostředkem udržení režimu u moci.

Přežívání charismatické instituce

„Jednou z nejcharakterističtějších vlastností totalitních hnutí obecně a pověsti jejich vůdců zvláště je ohromující rychlost, s níž tito vůdci upadají v zapomnění, a ohromující lehkost, s jakou bývají nahrazováni.“ [Arendtová, 1996: 429] Totalitní vůdci bývají zapomenuti, avšak jejich „dílo“ tu může přetrvat věky. Vliv charismatické organizace může teoreticky přežít charismatického vůdce. Tento fakt mě přivádí k údivu - je zvláštní, jak může národ tak rychle zapomenout na svého dříve tak nepostradatelného vůdce. Tato nestálost bezpochyby souvisí s vrtkavostí mas a pověstí, která se o ně opírá, pravděpodobnějším se ovšem jeví vysvětlení, že totalitní hnutí jsou posedlá neustálým pohybem, neboť si mohou uchovat moc pouze pokud nezůstávají na místě a uvádí do pohybu vše ostatní. Uvedená nestálost je tak spíš dokladem úspěchu mrtvých vůdců a dokládá, že se jim podařilo získat své oběti pro myšlenku totalitarismu, která nadále přežívá i po jejich smrti. Jestliže tedy po čase nějaký nový diktátor opráší staré myšlenky mrtvého vůdce, byl tento vůdce v podstatě velmi úspěšný politik neboť se mu podařilo přesvědčit i několik let po smrti o svých myšlenkách své následovatele, kteří v jakési podobě zajistí pokračování a uskutečnění jeho díla.

Zatímco všechny politické skupiny jsou odkázány na poměrnou sílu, totalitní hnutí jsou závislá na množstevní síle, a dokonce se zdá, že totalitní režim se nemůže prosadit v zemích

s relativně malým počtem obyvatelstva. „V zemích s malým počtem obyvatel totalitarismus poslouží dobře k organizování mas, poté se však změní v třídní či stranickou diktaturu, neboť totalitní vláda je možná pouze tam, kde existují postradatelné masy, které lze obětovat bez rizika rozsáhlého vyhlazení.“ [c.d.: 435-6] Něco podobného se dělo i v Německu, totalitní vláda byla zavedena až poté, co z dobytých území začaly plynout masy lidí.

Orientace na masy

Charakteristickým znakem vzestupu nacismu v Německu a komunistických hnutí po roce 1930 byla orientace na masu zjevně lhostejných lidí, kteří nikdy nebyli zapojeni v politickém životě a o něž ostatní strany ztratily zájem. „Úspěch totalitarismu prokázal, že demokratická vláda se opírá nejen o jasné a viditelné instituce a organizace, ale také o mlčenlivý souhlas početných nevyhraněných vrstev obyvatelstva. Tyto postoje jsou pak velice příznivé pro formy diktatur, ve kterých se *silný člověk* ujme obtížného funkce v řízení veřejných záležitostí.“ [c.d.: 437-8] Moderní svět s porážkou totalitárních společností neztrácí svůj charakter masové společnosti, naopak tento charakter se posiluje a narůstá, zejména v asijských zemích.

Tato apatie mi nebezpečně připomíná situaci v České republice nyní: k volbám chodí sotva třetina populace a většinu národa jsou výsledky voleb lhostejné, protože ať zvítězí kdokoli, situace se příliš nezmění, stejně ve vládě budou stále tytéž obličeje, i když možná umístěné na jiných pozicích. A když už nějaký politik odstoupí z funkce, po čase uvažuje o návratu, což mu náš právní systém rád umožní, nebo ho nahradí jiný politik s podobnými názory. Člověk má pak pocit, že není schopen cokoli ovlivnit a jeho názor je tu vlastně zbytečný, protože ty nahoře stejně nezajímá. Ať udělá cokoli, stejně si tím nepomůže. Z tohoto úhlu se mi zdá, jako by se v naší společnosti vytvářely masy, neschopné změnit rozhodnutí vůdců.

Dost lidí, které znám, by dokonce zrušila i parlament, a když vidím co se děje na zasedání našich politických leaderů, ani se jim nedivím. Média často ukazují záběry ze Sněmovny, podle kterých by si turista-cizinec mohl myslet, že se tam někdy chodí vyspat nebo přečíst si noviny. A když pak slyšíme, že si poslanci odhlasovali zvýšení platu, které chtějí v následném hlasování zase snížit, slabší povahy by se z toho všeho mohli psychicky zhroutit, tak mě napadá jestli není ta naše lhostejnost jen jakýmsi obranným mechanismem proti naší vládě. Avšak naděje umírá poslední a já stále doufám, že se z této letargie ještě dokážeme probít, a nějak svou podřimující demokracii probudit k životu.

Individualizace

Podle H. Arendtové je třeba ještě jakýsi pocit individualizace a výrazné oslabení pudu sebezáchovy, který by se rozšířil do té míry, že by se stal masovým jevem. Totalitarismus se nespokojuje s vládnutím vnějšími prostředky, díky své zvláštní ideologii objevil nástroj umožňující ovládání a terorizování lidských bytostí zevnitř. „Aby vytvořil Stalin plnou totalitní vládu, musel nejprve vytvořit uměle atomizovanou společnost, toho bylo dosaženo prováděním čistek, které vždy předcházely skutečné likvidaci skupiny. V okamžiku, kdy byl někdo obžalován, bylo možné obvinít také jeho příbuzné či blízké, pomocí výroku ‚vinen spolčováním‘,“ je logické, že si pak lidé záměrně nevytvářeli příliš společenských vazeb ze strachu, aby je ostatní neudali kvůli vlastní záchraně. [c.d.: 442-51]

Nemožnost úniku či pocit, že se opakovaně chytají do sítě společnosti přinášela stálé napětí a touhu po násilí, které ještě umocnily potřebu anonymity a vůle k odosobnění. Rozhodujícím bylo něco udělat, něco, co není předvídatelné ani předem určené kýmkoli jiným. Přitažlivost terorismu tedy spočívala v tom, že se tato politika stala určitým způsobem vyjádření frustrace, odporu a slepé nenávisti.

5.2. Propaganda a organizace

Síla totalitarismu samého může přitahovat jen lůzu a elitu, masy je třeba získat propagandou, která je možná nejdůležitějším nástrojem totalitarismu ve styku s netotalitním světem. V totalitním světě už neplatí kategorie jako je dobro a zlo, vše se stalo jen technologickým procesem, který je správný tehdy, slouží-li aktuálním záměrům totalitní moci. Absolutnímu ovládání jednotlivce ale brání jeho společenské vazby. Prvotním úkolem totalitních hnutí tedy bylo tyto vazby přerušit. Totalitní systém nepotřeboval osobnosti, čili samostatně myslící a jednající bytosti, ale jen poslušnou masu. Totalitní hnutí se opírá o masu atomizovaných individualizovaných jedinců a to tím způsobem, že všechny vazby jedince přebralo hnutí na sebe.

Nic nebylo za komunismu tak trestné jako odlišnost nejen v myšlení, ale vlastně v čemkoliv. I jiný účes, třeba dlouhé vlasy u mužů, mohly být trestným činem, proto všichni chovanci totalitní společnosti působili tak zoufale stejně. Lidem byla vnucena jistá pravidla hry, která většina společnosti přijala. K částečné atomizaci jedinců došlo již s nástupem industriální masové společnosti, k dokončování dochází v důsledku působení sílícího hnutí za pomoci

propagandy a teroru. Ovšem funkce teroru a propagandy nespočívá pouze v atomizaci společnosti.

Totalitní propaganda může svůj nehorázný výsměch zdravému rozumu rozvíjet jen tam, kde zdravý rozum ztratil svou platnost. Toto umění spočívá v tom, že se ve zvoleném výmyslu použijí zkreslené prvky reality a zobecní se na oblasti, které jsou už zcela mimo možnost kontroly individuální zkušenosti. Takovými generalizacemi vytváří totalitní propaganda svět schopný soutěžit se světem reálným. Jakmile je zničen onen smyšlený svět, tento domeček z karet se hroutí a masy se vracejí ke svému dřívějšímu stavu izolovaných jedinců.

Na rozdíl od jiných systémů to však totalitní hnutí myslí se svojí propagandou skutečně vážně a tato vážnost nachází mnohem děsivější odraz v organizování stoupenců hnutí než ve fyzické likvidaci jeho oponentů. Organizace a propaganda jsou dvě strany téže mince, protože organizace vzniká za pomoci propagandy a propaganda bez podpory organizace neúčinkuje. Organizace jako taková je zcela originální prvek, který totalitarismus zavedl do politiky vůbec. Je nejdůležitějším a nejvýraznějším prvkem totalitarismu, odlišujícím ho od všech ostatních systémů. Organizace vytváří kopii všech státních orgánů a tak v okamžiku převzetí moci ve státě vzniká mezi státem a organizací vztah vyjádřený vztahem mezi zdánlivou a skutečnou mocí. Státní orgány nejsou zrušeny, ale plní jen nedůležité úkoly, které mu jsou organizací zadány. Stát je prostě vnější fasáda zakrývající skutečnou autoritu.

5.3. Totalitní vůdce

Vůdce stojí v čele organizace, tím i hnutí a později celého státu od samotného počátku. Aby mohl sám sebe legitimně považovat za vůdce, musí mít a ve většině totalitních režimů měl charisma. Charismatu můžeme mluvit, když je přijetí určitých hodnot motivováno přesvědčením, že jejich hlasatel či hlasatelé mají nadlidské vlastnosti, které jsou zárukou pravdivosti jejich vize a správnosti jejich volby. Celá organizace vlastně vznikla proto, aby mohla účinně přenášet vůdcovu vůli masám, přičemž platí, že mezi vůdcovou vůlí a zákonem je položeno rovnítko. Vůdce je neohrožitelný právě proto, že i jeho nejbližší okolí se domnívá, že bez něj osobně bude vše, čemu věří, ztraceno.

Formy totalitní organizace jsou určeny k přenášení propagandistických lží hnutí. „Organizace fronty obklopují členstvo hnutí ochrannou zdí, která je odděluje od vnějšího světa a zároveň tvoří cestu zpět k normálnímu stavu. Určitou výhodou této struktury je, že se může pořád

neomezeně pozměňovat, což jí umožňuje neustále do ní začleňovat nové vrstvy a vymezovat v hierarchii nové stupně.“ [Arendtová, 1996: 504] V centru hnutí stojí vůdce. Jakmile je totalitní hnutí vybudováno, ustanoví princip, že vůle vůdce je zákonem, a v tomto okamžiku se stává vůdce nenahraditelným. Základem struktury se stává neomylnost vůdcových činů. Jeho nejvyšším úkolem se stává zosobnění magické ochrany hnutí proti vnějšímu světu a být přitom přímým spojením mezi hnutím a vnějším světem.

Totalitní vůdci považují zemi, kde náhodou uchvátili moc, pouze za dočasnou zastávku na cestě k dobytí světa, přičemž globální zájmy mají vždy přednost před lokálními zájmy jejich vlastních území. „Totalitní diktátor je jako cizí dobyvatel, který přichází odnikud a jehož plenění pravděpodobně nikomu nebude ku prospěchu.“ [c.d.: 566] Totalitní vlády aspirují na to, podrobit si celý svět a přivést všechny země pod svou nadvládu, tuto svou zahraniční politiku totalitní režimy provádějí v důsledném přesvědčení, že se jim nakonec tohoto nejzazšího cíle podaří dosáhnout. Prvním podstatným krokem na cestě k totální nadvládě je zabít v člověku právní osobu, toho bylo docíleno postavením určitých skupin mimo ochranu zákona a zároveň přinucením netotalitního světa k uznání jejich bezprávnosti.

6. Některé formy totalitarismu

6.1. Totalitarismus u nás

Československo před válkou

Přijetím mnichovského diktátu 30. září 1938 skončila v Československu první republika. Druhá republika sama sebe považovala za *autoritativní demokracii*. Byl zjednodušen politický život: sloučením občanských stran vznikla vládnoucí Strana národní jednoty, sloučením socialistických stran vznikla opoziční Národní strana práce, KSČ byla zakázána. Byla zpřísněna cenzura. Dne 15. března 1939 byl zbytek Československa okupován nacistickým Německem. Plná totalita byla nastolena po vypuknutí druhé světové války 1. září 1939.

ČSR po válce

Po osvobození Československa byl zaveden kvazi-demokratický režim III. republiky (1945–1948), vláda Národní fronty. Košická vláda nepřipustila obnovení politických stran, které v roce 1935 hlasovaly proti zvolení Edvarda Beneše prezidentem republiky, tedy agrární strany, národní demokracie a živnostenské strany. Z republiky bylo vyhnáno 3 až 4 miliony Němců, Rakušanů a Maďarů, přičemž jich 3 000 – 30 000 zahynulo. „Zrádci a kolaboranti“ byli potrestáni na základě retroaktivních retribučních dekretů mimořádnými lidovými soudy, složenými z jednoho soudce z povolání a 4 laiků. O rozsudku mimořádného lidové soudu nerozhodovala porota, nebyl proti němu opravný prostředek a žádost o milost kýmkoliv podaná neměla odkladného účinku, a to ani v případě trestu smrti. Těch bylo vyneseno a vykonáno více než tisíc. Na vězně se nevztahovaly výhody politických vězňů. Byla znárodněna většina průmyslu a služeb.

Dne 25. února 1948 byl dokončen komunistický převrat. V období státního teroru (1948–1954) bylo popraveno 241 politických vězňů a v celém období komunismu (1948–1989) bylo vyneseno více než 200 000 politických rozsudků, především za „nezákonné opuštění republiky“. Oběti na životě tohoto údobí totality jdou do tisíců.

Nejhorší totalitární zneužívání trestního práva skončilo v roce 1963, po uvolnění v SSSR reprezentovaném nástupem Nikity Chruščova, poté se český stát v trestní oblasti choval jako prostá diktatura. Mezidobím bylo Pražské jaro (1968–1969), kdy byla obnovena svoboda projevu. Následující režim normalizace, jehož počátek lze datovat již okupací Československa 21. srpna 1968, byl opět policejní stát.

Obnovení demokracie v českých a slovenských zemích tehdejšího Československa začalo 17. listopadu 1989, v době rozpadu komunistických režimů sovětské zájmové sféry. Tento první krok k ní byl završen svobodnými volbami v červnu 1990.

Citováno z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Totalita>

Současný totalitarismus

Dnes nejen v ČR, nejen v zemích kde byla vyvrácena vedoucí úloha jedné politické strany, ale na celém světě je prosazována ideologie politické demokracie, tržní ekonomiky a lidských práv. Tato soustava je vnucována jako univerzální dá se říci každému státu, celému lidstvu. Opět se tedy určité síly snaží vybudovat jednotný systém pro všechny. Ač hlásají nárok na odlišnosti, tak v praktickém chování odmítají rozdílnosti jak v myšlení, tak i v reálném chování. Zdá se že totalitní snahy se k nám vracejí oklikou pod závojem demokratických principů. Vypadá to, jako by bylo nezbytností, abychom byly všichni členy NATO, přijali s otevřenou náručí americký radar a jako měnu si ustanovili euro, když jsme všichni tak krásně zvyklí na naše vlastní měny.

Všichni se musí podřídit nadvládě anonymního trhu, považovat za oprávněné vládce jen zvolené příslušníky politické třídy a za nejvyšší lidské právo uznávat svobodu, čili nadvládu síly. Jejich dočasné, všesvětové vítězství způsobilo, že nejsou schopni uznat, že nejvyšší hodnotou lidstva je nárok na pluralitu životního stylu. Nejen muslimové chtějí žít jinak, než lidé Západu. V Evropě, ale i jinde se chce žít na příklad v socialismu, jiné formě kolektivního zájmu, ba dokonce v komunách. Jestliže komunistické vlády chybovaly tím, že nutily žít všechny podle jednoho vzoru, pak dnes je tomu obdobně, pouze principy, podle kterých je vhodné pro lidi žít se trochu změnilo. Obyvatelé žijí dnes v okovech anonymní moci peněz, vždyť kdo z nás by se odvážil, a koho by to vůbec napadlo, vzdát se úplně peněz. A je to vůbec reálné?

Citováno z: <http://nnnn.nazory.cz/texty/totalita.htm>

6.2. Totalitarismus na Kubě

Kuba byla osvobozena od španělské nadvlády po americko-španělské válce v roce 1898 a po čtyřech letech americké okupace získala formální nezávislost. Ve skutečnosti to znamenalo, že se Kuba stala jednou z mnoha amerických kolonií, servírující své přírodní bohatství - cukrovou třtinu, tropické ovoce, tabák - severnímu hegemonu na zlatém podnose, v duchu Monroeovy doktríny, která považovala latinskoamerické země za nezcizitelný majetek USA.

V roce 1952 se na Kubě k moci násilně dostal Fulgencio Batista, země se stala brutálním policejním státem, vládla zde značná korupce. Jakýkoliv projev odporu a odlišného politického smýšlení byl násilně potlačen. Odhaduje se, že za Batistovy diktatury bylo zabito mnohem více lidí než během Castrova režimu a životní úroveň obyvatelstva byla nesrovnatelně horší.

Nastolení nového režimu

V roce 1959 Fidel Castro a jeho přívrženci po dlouhém odboji namířeném proti Batistovi smetli nenáviděný režim a soustředili veškerou moc ve svých rukách. Během revoluce byl znárodněn americký průmysl, zavedeny zákony, které eliminovaly rozsáhlou korupci, byla vyhlášena pozemková reforma. Castrova idea socialistického státu spočívala v centrálně řízené ekonomice, která měla zaručit rolníkům a dělníkům větší práva a podíl na rozhodování o důležitých hospodářských problémech země. Kubánská zahraniční politika byla orientována na Sovětský svaz, který zemi poskytoval finanční a politickou podporu. V roce 1960 bylo Spojenými státy na Kubu uvaleno extrémní ekonomické embargo, které trvá dodnes. Americký prezident Eisenhower prohlásil, že Kubánci budou tvrdě potrestáni za to, že masově podporovali revoluci, s tím, že když budou moc trpět, zbaví se vlády sami. Současně byla Kubě vyhlášena neformální teroristická válka. Jen v roce 1960 bylo uskutečněno dvacet ničivých náletů, jak dokazuje zpráva kubánské vlády předložená téhož roku Radě bezpečnosti OSN. Hlavním záměrem americké vlády bylo vyprovokovat Kubu k vojenské akci, aby měla záminku pro dlouhodobě připravovanou vojenskou invazi do země.

Společenská situace

Ekonomická blokáda, jež byla americkými vládními činiteli po celé dekády prosazována coby hráz proti šíření komunismu ve světě, ztratila svoji ideologickou fasádu poté, co se Sovětský Svaz zhroutil. Avšak v devadesátých letech minulého století bylo embargo ještě více upevněno, což pro Kubu znamenalo citelné zhoršení ekonomické situace. Samozřejmě je nutno vzít v úvahu, že na Kubě panuje tvrdý režim, vláda jednoho muže, jsou potlačována základní občanská práva: svoboda slova, myšlení, shromažďování, platí zákaz vystěhování pro Kubánce – velice ožehavý problém, jsou prováděna nezákonná uvěznění, nedemokratické volby atd. To ale nedává výsadu žádné zemi na světě provádět výše zmíněné zločiny, vezmeme-li v potaz, že se tak děje proti světovému mínění a mezinárodnímu právu. V jedné z posledních zpráv Amnesty International o Kubě je uvedeno, že v zemi dochází stále k masovému potlačování práv, nejvíc ovšem na americké základně Guantanámo. V kontextu

latinskoamerického regionu je ale Kuba, co se týče porušování lidských práv, zemí s relativně fungujícím právním systémem a nízkou kriminalitou.

Přes špatné politické klima v zemi, dosáhla Kuba pozoruhodných výsledků na poli vzdělávání a zdravotnictví. V roce 1989 ocenila Světová zdravotnická organizace (WHO) kubánský zdravotnický systém jako „modelový“. V oblasti lékařské vědy dosáhli kubánští lékaři vynikajících výsledků ve vývoji testů na AIDS, výrobě léků na meningitidu a žloutenku typu B. Tisíce kubánských lékařů obětavě pracují především v rozvojových zemích, mnohdy bez nároku na honorář. Na Kubě existuje vynikající edukační systém, který poskytuje obyvatelstvu zdarma vzdělávání od primárního stupně po univerzitní. UNESCO ocenila tento systém jako nejlepší v celém latinskoamerickém regionu. Z tohoto úhlu se zdá, že na této společnosti nenapáchal zdejší režim značné škody, může se dokonce zdát, že jí do určité meze prospěl. Je ale otázkou, nakolik důvěryhodné jsou informace, které se z této země dostávají do světa. Jak se žije uvnitř, to mohou nejlépe posoudit asi jen sami Kubánci.

Citováno z: <http://www.blisty.cz/2006/9/6/art30155.html>

7. Závěr

Pojem totalitarismus je dnes běžně užívaný, přestože většina obyvatelstva netuší odkud se k nám vlastně vzal. Totalita označuje v původním významu něco celistvého, zasahujícího všechny sféry dění. Avšak lidé si tento pojem spíše spojují s režimy, které tu ještě nedávno panovaly, a proto i samotný pojem vnímají negativně. Když se řekne totalitarismus, myslí se tím zkrátka to celonárodní zlo, které páchali Hitler nebo Stalin. Těsně po válce pokrýval jeho obsah jak nacismus, tak i sovětský stalinismus.

Totalita jako ideologie státu vznikla na počátku 20. století jako reakce na demokratické a liberalistické státní ideologie minulého období. Totalita tedy stojí v zásadním odporu k dřívějšímu přeceňování lidského jedince ve společnosti, proti rovnosti všech lidí a odmítá i představy o nezadatelných právech člověka atd. Zvláštní úlohu v tomto režimu pak hraje vůdce, který prostřednictvím svého charisma ovládá masy, avšak toto charismatické vedení společnosti může přežít i samotného vůdce, je-li toto přesvědčení dosti silné. Podle klasické definice obsahuje totalitarismus snahu státu obsáhnout celou občanskou společnost ve všech jejích aspektech a také monopol jediné ideologie - té totalitní, přičemž cokoli odporuje státním, pracovním či jiným zvyklostem, odporuje i samotné ideologii. Vychází se přitom z předpokladu, že všechny hodnoty hospodářské, kulturní a mravní jsou svou existencí vázány na celek, na národní společenství, mimo ně nemohou existovat a bez nich ani lidský jedinec nemůže obstát.

8. Použité informační prameny

8.1. Elektronické informační prameny

- Elektronická encyklopedie Wikipedia (2007-06-19)
Přístupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Totalita>
- Elektronické stránky www.velikani.cz
- Kuba: Nekonečný tropický totalitarismus. Autor: Daniel Veselý (2006-09-06)
Přístupné na: <http://www.blisty.cz/2006/9/6/art30155.html>
- Totalitarismus. Autor: PhDr.Petr Blažek (2007-06-12)
Přístupné na: <http://wwwold.pef.czu.cz/kolektivizace/index.php?p=totalitarismus>
- Totalitarismus a síla osobnosti. Autor: Eugen Haičman (2006-12-05)
Přístupné na: <http://blisty.cz/art/11778.html>
- Totalitní a otevřená společnost. (2007-04-29)
Přístupné na: <http://www.phil.muni.cz/fil/texty/dst/7.html>
- Zamyšlení nad totalitarismem. Autor: S.A.Hošek (2006-08-14)
Přístupné na: <http://nnnn.nazory.cz/texty/totalita.htm>

8.2. Klasické informační prameny

- Adamová, K. a kol. (2001). *Politologický slovník*. Praha: C. H. Beck
- Arendtová, H. (1996). *Totalitarismus. Původ totalitarismu I –III*. Praha: Oikoyomenh
- Aron, R. (1993). *Demokracie a totalitarismus*. Brno: Atlantis
- Aron, R. (1999). *Historie XX. století*. Praha: Academia
- Balík,S. (2004). *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán
- Heywood, A. (1992). *Totalitarismus. Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing
- Klíma, K. (2003). *Teorie veřejné moci (vládnutí)*. Praha: ASPI Publishing
- Žaloudek, K. (1999). *Encyklopedie politiky*. Praha: Libri